

СТАНОВИЩЕ

от проф. Иванка Бенчева

за дисертация на тема: „Деформации на публичната и сценична реч - отражение на кризата в обществото“, автор Надежда Панайотова с научени ръководители Диана Борисова и Емил Митрополитски.

Темата на дисертационния труд има ясна цел и задачи. Основните хипотези са: „заниженото ниво на книжовната реч в публичното пространство“, както и „езиковите деформации в цялостното отношение на подрастващите към българския език“, които са (меко казано) неприятни за нас, специалистите. Дисертацията ме впечатлява с аргументираност, формулираност и набелязване на възможните пътища и посоки за практическо преодоляване на тези проблеми в политическия и обществен живот, в сценичната реч и в областта на образованието. Интересът ми се фокусира върху:

Глава I

т.4 „Диалекти и диалектната основа на книжовния език“. Диалектното многообразие в границите на нашия език има и други по-пълни изследвания от цитираните в текста по проблема „диалектни особености“. Да, вярно е, че до 1989 г. фонетичната среда в столицата, а и не само там – и в провинциалните селища, говорът бе значително по-чисто произнасян. Териториалните диалекти днес са много на брой и дължат многообразието си не само на териториален принцип. Много добре е, че са посочени таблиците на стр.32 и стр. 33.

В т. 5 „Чуждите думи в българската лексика“ ми допада вярването на докторанта ни, че е „добре да съществува един стремеж да заменяме чуждиците с подходящи български думи“. Но? Въпросът виси във въздуха. Този проблем е разгледан обстойно, цитирани са достатъчно интересни изследователи.

Т.6 „Жаргонът и мястото му в книжовния език“ – това средство за проява на индивидуално стилово и словесно разграничение, се разпространява по закони, близки до тези на модата. Допада ми този извод, както и прегледа върху жаргонния говор на журналисти, политици и други публични личности.

Глава II

„Характерни белези на словото в политическия и обществен живот в периода на криза“ много отговорно разкрива проблемите на т. н. „стилистична революция“ – една от основните характеристики на речта в условията на демокрация и постепенна промяна на изразяването. „Погледът върху политическата класа, ако не е толкова печален, е доста забавен“, за жалост твърде много са примерите на деформирана поради неграмотност реч. „Демокрацията“ в сферата на езиковите норми е смущаващо явление. Езикът съдържа и предава най-важната информация за говорещия... Да го повтаряме до втръсване! Подкрепям предложението за инициране на подходящи

поредици от семинари, курсове, занимания за актуализиране на познанията и подобряване на уменията за книжовен изговор.

Анализ на Анкета 1.

Ще цитирам думите на поета ни Кирил Христов от 1938 г. в сп. „Родна реч“ (стр.75): „Езикът на един народ е главното негово оръжие, което не престава да го брани от загиване, дори в мрака на робство. Все по-немарливо и повърхностно се отнасяме към нашия език, дори ми се струва, че тази тенденция придобива застрашителни размери. Мисля, че сме загубили уважението към езика, а от там и към самите себе си!“ Колко Актуално!?! Болезнено усещане носят изводите от проведените анкети:

1. Непознаване на правоговорните норми;
2. Непреодоляване на диалектните отклонения;
3. Непреодоляване на –гласово-говорните недостатъци;
4. Подценяване на слуховото възприятие;
5. И основно – не съществува правоговорна норма, която да не се нарушава от политици, юристи, журналисти, лектори, дори учители и актьори.

Изводите:

- Непросветеността по отношение на езика е свързана с невежеството на мисълта (стр.103);
- От сцените в последните години се lee немарлива и некнижовна реч (106 стр.);
- Заблудата на актьорите в кинопроизводството „колкото е по-неглижиран говора, толкова по-естествено звучи“ е непрофесионално отношение;
- Липса на домашно езиково възпитание и немарливо отношение към езика и говора в училище.

III част „Сценичната реч – специфична форма на словото в условията на публичност“

Разработването на темата подсказва, че докторантът има познания – теоретични и практични – за справяне като преподавател с разнообразните прояви на сериозни говорни проблеми. Правят впечатление наблюденията върху говорните отклонения на студентите в редовите занятия по Правоговор – регионални отклонения, деформация на вокалите и др. Наблюденията и изводите за случаите на овладени диалектни и други отклонения на талантиливи актьори, които в практиката си на сцената, в телешоу програми или киноучастия с времето, по една или друга причина, връщат старите си говорни рефлексии, са тъжни. Но аз мисля, че режисьорите трябва да имат грижата, познанията и вискателността към своите актьори за правилната артикулация, дикция, глас, говор. Имаше време, когато те – режисьорите, също се обучаваха като актьорите по-активно не само в правоговорните норми, но и по сценична реч. Преподавала съм на режисьорски класове на Юлия Огнянова, Маргарита Младенова, Иван Добчев, Пламен Марков (сега класа по режисура на Пламен Марков вече по желание записват сценична реч като избираем предмет.) И тези бъдещи специалисти имат отношение към

преодоляване на собствените и тези на колегите си говорни проблеми. Защо не учат обучаващите се за режисьори и театроведи предмета „сценична реч“?

Да, приемам наблюденията и изводите за тенденцията за огрубяване на словото в драматургичния текст, деформирането на цялостното словесно действие, „модата“ на масовата популярност, „демократичната вулгаризация“ и мултимедийна реалност. И мен ме дразнят клишетата на скечовите образи и сатирично-хумористична насоченост на телепрограмите. Днес тенденцията към понижаване на естетиката и вкуса се засилва. Какво да сторим, как да се противопоставим? Да, всички тези проблеми показват необходимостта от периодични работни ателиета, работилници, срещи със специалисти на нашата катедра по „маршрутна карта“, както се казва, в столичните и извънстоличните театри. Дано да успеем да го осъществим. Задача за нашите млади колеги!!!

Анализ и коментар на Анкета 2.

Опирам коментара си върху добре организираната, мотивирана, аргументирана анкета за мнения и наблюдения на учители по български език. Поздравления за Надя Панайотова!

Езиковата среда днес е неблагоприятна за създаване на устойчиви спрямо нормите на езика речеви навици. Интелигентността на нацията намалява. Една от причините за този факт е образователната ни система. Училищното образование по български език и литература не е достатъчно ефективно по отношение на езиковите норми и това обяснява всички видове отклонения, с които постъпват нашите студенти. Докторантът доста последователно излага своите наблюдения и изводи в дисертацията си. Тъжни са тези изводи!

„Нужни са личности от областта на образованието, медиите, изкуството, които освен задължителните занятия и професионална подготовка да притежават и подходи към младите поколения, за да им предадат най-ценното наследство – духовната култура.“ (стр.166) С този цитат от труда на Надежда Панайотова завършвам становището си за нейната разработка, която оценявам като любопитна, необходима, творческа, достойна с приносите си по множество конкретни теми и акценти. Изводите от проведените анкети посочват още веднъж актуалността на настоящето изследване.

Затова предлагам на Надежда Панайотова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Гласувам с „ДА“.

София

Проф. Иванка Бенчева